

MEMORIALISTICĂ

Ion Dumitrescu

"Filele mele de calendar"

*Din Jurnalul de călătorie.
Spre Viena. Mai-iunie 1956.*

Ce splendidă dimineață de vară! Cu gândul la plecare, n-am dormit. Toată noaptea mi-au cântat două privighetori, în liliicii din Grădină. Mă-ntrebam cum aş orchestra invențiunea asta la două voci...

Sunt primul la gară. Ceferiști veseli, hamali veseli, călători veseli. Râde vara și cerul și soarele... Și, de ce n-aș fi și eu vesel?... Viena!... Congres de muzicologie... bicentenar Mozart... Am fost invitați șase români: Breazul, Marțian, Paul, Zeno, Fredy și cu mine.

Călătorim în vagon de dormit numai până la Budapesta, avem diurnă anemică, nu știu dacă ni s-au rezervat camere la hotel, am aflat că mai sunt alte șase congrese și un târg, dar ce-are a face?... Suntem noi internaționali?... Suntem...

Eu nu cunosc Viena. Între cei șase, sunt singurul. Am traversat-o, am făcut chiar o plimbare în jurul gării și pe Mariahilferstrasse. Atât. Mi-a lăsat însă impresia că întâlneam o veche cunoștință. Îmi dau mai bine seama acum când, instalat în cușetă, gândurile-mi zboară împrăștiat și nu mă lasă s-adorm. Viena mi-apare ca un țarm euxin, în ceață, lângă care acostează amintiri de demult...

Pe tata-mare Mărin l-am auzit pentru prima oară vorbind de Viena. Eram mic și mi se păreau povești din altă lume. În tinerețele lui, lângă boier Niță Prodescu - "Niță Iohn Prodescu" iscălește în josul portretului pictat la Mehadia în 1864 -, Mărin îl însoțea în călătoriile pe care le făceau "dincolo", în Ardeal, la Brașov și Sibiu, până la Budapesta și Viena, unde țineau negoț cu porci și vite. Boier Niță era întreprinzător, știa ceva carte și ceva nemțește. Cum ajunsese către bătrânețe singur, fără cocoană și fără copii, și-a făcut din Mărin fecior adoptiv și logofăt peste toate treburile. Mărin îi purta de grijă, îi directica socotelile, iar în călătorii umbra cu firiricile-n geantă. "Când treceam granița" - povestea el - "și mă întreba vâtaful de vameși ce am în geantă, îi răspundeam: <<pită, pită>> și vameșul ne lăsa în pace!". Era al cincilea fecior al lui Gheorghieș din Bălcești, nepot al lui Velcu și al Dinei Vladimirescu, sora lui Tudor. Crescuse lângă boier Niță, la Oteșani, tânăr și

sprinten la minte, iar boierul îl iubea. La treabă era neîntrecut, la cinste și cuvânt - de cremene...

Noi trecem granița la Lököszhaza, fără firfirici în geantă, dar cu pită-n geamantane. Mâncăm pita de acasă, gândind că bine ne-ar fi stat în restaurant, ca internaționalii...

Mult bănet au cărat boier Niță și Mărin din "Împărăție". Îl țineau într-o încăpere oarbă, cu polițe și firide, cu ușă groasă, ferecată în balamale și încuitori de fier ciocănit. Copil, pătrundeam cu spaimă în camera goală, de frica întunericului și-a strigoilor pe care-i închipuiam pândind în ungherele împăienjenite. Aici grămădea boier Niță kreuterii și mahmudelele, iar vara, când răzbea soarele pe sub streșini, îi scotea în balcon și-i vântura cu lopata, să li se usuce căneala. Așa a rămas vorba. Și cum Dumnezeu dă tot celui care are, într-o zi, pe când vâna în pădurea Nedeiței, a ochit printre urechile roibului într-o gaiță și-a alunecat pasărea din creangă-n creangă, până-n scorbura unui fag bătrân. Două perechi de dăsagi a descărcat boierul în camera întunecoasă.

Prin plaiurile Horezului, haiduciseră mulți panduri - și nu o dată își făcuseră parte din strânsurile Măldărescilor, Grecenilor, Pâlșeștilor și egumenilor mânăstirii. Sigur că bunicul Mărin nu era mitoman: Prodescu avea bani și nu-i ținea la fereală. De multe ori i-a scos cu grămada, o dată ca să ridice biserica din cătunul Burta, în mijlocul Oteșanilor, altă dată ca să clădească școală de meserii în târgul Horezului, pentru dulgherii, fierarii și cococarii de pe văile Luncavățului, Bistriței, Cernei și Oltețului. A rămas de-atunci **Școala de meserii Ion Prodescu**, până de curând, când i-au zis **Nicolae Bălcescu**, iar chipul fondatorului, zugrăvit pe un perete, l-au vărut. Bine c-a fost Nicolae Bălcescu și n-a fost Ilie Pintilie!...

În biserică, boier Niță s-a vrut zugrăvit în pronaos, pe tencuială udă, îmbrăcat nemțește, cu legătură de mătase la gât și cu ceasul de aur în mână, iar lângă el, cocoana Lința, cu dulamă, jupă și șal turcesc, alături de Stanca, prima soție, decedată. Pofțiți și vedeți!

Povestea Linței îmi vine în minte în timp ce trenul aleargă de-a lungul pusteii. La Viena a spus că pleacă într-o zi boier Niță. Pleca adesea cu telegarii la poștalion, până la Sibiu, iar de-acolo cu diligența ori cu trenul. S-a suit în codirișcă, a făcut semn surugiului și-au luat-o pe firul Luncavățului, pe sub arini și sălcii, printre malurile bolovănoase și prin prundișurile de nisip. Cocoana Lința era tânără și s-a gândit să nu rămână singură. A trimis vorbă zapciului de plasă, să-i țină de urât. Dar socoteala vicleană s-a potrivit cu bănuiala. La o vreme, s-a ntors din drum, s-a suit pe Cuculice și cu binoclul - pasă-mi-te că avea - a văzut zapciul descălcând și pe cocoana Lința pofindu-l în iatac. Pe amant l-a jumulit ca pe-un gânsac de pene. Vesta cu picățele, pantalonii vârgați, cilindrul, bastonul și ghețele cu bizețuri au dat mărturie la Craiova, când a cerut despărțenia. Iar pe dumneaei a trimis-o la mumă-sa, Pâlșasca. În frescă a rămas, fiindcă până să vie meșterii să tragă cu pensula deasupra, s-a pristăvit boierul și-a fost înmormântat lângă biserică.

Niță Ion Prodescu mi-a lăsat prenumele. Și când, în fiecare an, de Sfântul Ion, pe lespedea mormântului se legână coliva întru veșnică pomenire, tatăl meu amintea în rugăciune și de Ion, feciorul cel mare, plecat în lume.

Pușca, tesacul și pistolul turcesc le-au luat nemții, în 1916. Firfiricile, câte mai rămăseseră, le-a luat banditul Munteanu. Numai icoana Precistei, psaltirea, cazania și ceasul cu cuc ne-au rămas. Tic-tacul a încetat demult, cucul a răgușit, iar muzicuța a picurat multă vreme din pieptenele de oțel o melodie oltenească și una vieneză. Prima mi-o închipui că fusese bătută la cerere, altfel n-avea ce căuta în Schwartzwald. Când eram copii, bunicul întorcea cheia, ne lua de mână și după ce țopâiam în ritm de marș, strigam: "Ura, trăiască România!"

"Ura, trăiască România Mare" am strigat când au plecat nemții și s-a întors taică-meu din război.

Și povestea lui Tudor al Puiului, tot Viena mi-o amintește. Era un om al dracului. Nimeni nu știa de unde se pripâsise în Oteșani. Hoț de cai, tainuitor, ucigaș, bătea nopțile călare, din hotar în hotar, în căutare de comori. Strângea bani cu banița și nu se mai sătura, până ce într-o zi a dispărut. Târziu, după mulți ani, a dat de știre din Viena. Acum îl chema Mehedințeanu, era bine, sănătos, îi mergeau afacerile și spre încredințare a trimis un dagherotip, care a rămas multă vreme în saltarul bunicului. Priveam cu admirație bărbatul cu mustață răsucită, pălărie tare, lanț și baston, cum stătea picior peste picior, parcă porunca. Oferea spre vânzare casa și acareturile. El nu știa că, într-o noapte, arseseră până în temelii. Sfânt' Ilie - ziceau oamenii - a tras cu foc după dracii care țineau sobor în casa blestemată. Tata-mare Mărin a cumpărat locul, ogrăzile dimprejur, câteva fâlcii de livadă și i-a trimis banii la Viena. Târziu încoace, în deal "la Tudora", prunii îmbâtrâniseră, merii căzuseră, pe locul unde fusese casa creșteau bozii și cucută. Într-o primăvară s-a-nfipț fierul plugului și s-au opintit boii într-o trupină de prun. De sub rădăcinile putrede, s-a revărsat un snop de oase galbene și o tigvă cu orbitele negre și cu dinții rânjind la soare. Asasinul răsădise prunul pe pieptul mortului, să nu mai iasă niciodată... Taică-meu a chemat pe popa lancu, le-a slujit, le-a stropit cu vin și le-a îngropat în cimitirul de lângă Drigă. Cine mai știe unde-or fi zăcând oasele și păcatele lui Tudor al Puiului, dacă nu la Viena?...

La Budapesta ne mutăm într-un vagon de clasa a doua, fumători și nefumători în același compartiment. Nefumătorii învingem: Zeno, Fredy și Paul fumează în coridor, iar noi, ceilalți, dormităm pe băncile neprietenoase. Ne-au înțepenit gâturile, ne-au amorțit picioarele. În fine, odată cu zorile, intrăm în nesfârșitele periferii ale Vienei, printre căsuțe, grădini, fântâni și garduri cu zorele. **Gemütlich!**... Plouase noaptea și un vânt ușor dinspre Dunăre împingea răcoarea printre coline. După Schönbrunn, oprim în Westbahnhof. Gara e în forfotă. Trenuri vin, trenuri plecă, impiegați, hamali, călători grăbiți s-amestecă într-un vacarm vesel. Ambasada și-a trimis un funcționar plictisit, care ne spune bună dimineața și dispăre.

Nedormiți, ciufuliți, nebârbieriți, cu gâturile strâmbe, ne ia în primire un organizatoric de la Congres. Hotelul **Jägerhorn** e sus, pe **Widner-Hauptstrasse**, lângă biserica **Heilige Florian**. **Widner** e o stradă care suie din **Ring** în prelungirea **Kärtnerului** și se înfundă undeva, în periferiile de sud-vest. Clădirea e veche,

stucaturile cu îngerași s-au afumat, coridorul servește și de hol și de recepție. Pe pereți atârnă tablouri cu peisaje romantice, în rame grele. "Die Ölgemälde sind verkäuflich", dar mi se pare că au rămas în cuie de pe vremea lui Franz Joseph... Camerele sunt mici, mirositoare, dependențele în fundul coridorului. Biserica bate clopotele din jumătate-n jumătate de oră, iar de două ori pe zi și de două ori pe noapte, mai înțejit, ca pentru liturghie. Zadarnic îl implorăm pe Heilige Florian să-și potolească zelul, sau să-i ajute pe congresiști să ne găsească un alt hotel...

Aici povestirea se întrerupe. Se mai întâmplă... Și Schubert a rămas la Viena cu o simfonie neterminată...

*
* *
*

Marți, 16 august 1988.

Moare Mircea Lepădătescu, fost profesor la Facultatea de Drept din București. Era băbatul vară-mii Tanța. Tatăl ei - nea Iliuța Ionescu - era văr primar cu taică-meu, din neamurile de la Bâlcești. Bunicul lor a fost Gheorghieș Velcovici, băiatul Dinei, sora lui Tudor Vladimirescu, măritată cu fiul lui Velcu, eroul sârbilor din Negotin, omorât de turci în 1804. Aceasta e tradiția păstrată în familie, atât la neamurile din Bâlcești, cât și la cele răzlețite, din Oțeșani. Răzlețite, fiindcă Mărin, feciorul cel mic al lui Gheorghieș, a fost adus și adoptat de boier Niță Prodescu, la Oțeșani, unde a întins vrejul.

Tudor era prieten și aliat în lupta antiotomană cu Velcu, român de pe Timoc, cum reiese din balada culeasă în 1913 de la românii din Serbia, de către Giuglea și Vâlsan:

*"Lină verde de-un pelin,
Aiduc Velcu-n Negotin"...*

despre care și Emanoil Bucuța, în **Pietre de vad**, notează:

"Haiducul Velcu - care începe luptele de eliberare a Serbiei, într-o vreme când se pregătea la noi Tudor Vladimirescu - era român și lupta alături de românii din Serbia și din Bulgaria. Pe monumentul care i s-a ridicat în orașul Negotin, sunt săpate sârbește cuvintele lui încâpățănate: "Capul îl dau, Kraina n-o dau".

Frate-meu Ghiță a scris oratoriul **Tudor Vladimirescu**, iar lui fecioru-său i-a dat numele de Tudor; eu port prenumele lui boier Niță; Mitiță, fratele cel mic - medicul -, și fiica sa Oana au păstrat numele lui Gheorghieș Velcovici; mama Florica, născută Prodescu, era dintre Prodeștii lui boier Niță.

Boier Niță a ajuns vedetă de când cu semnalarea frizei exterioare **Cei doisprezece fii ai lui Iacov** (Andrei Paleolog - **Pictura exterioară în Țara Românească**, 1984) și a portretului zugrăvit în pronaosul ctitoriei lui, din Oțeșani.

Dacă-mi faceți o vizită, v-arăt pe boier Niță, pictat la Mehadia în 1864, îmbrăcat evropenește, și vă mai povestesc și alte multe și mărunte...